

GÜNDÜZ VASSAF • **Leventnâme**

Heyamola Yayınları, 2009 (1 baskı)

İletişim Yayınları 3491 • Çağdaş Türkçe Edebiyat 628

ISBN-13: 978-975-05-3765-3

© 2024 İletişim Yayıncılık A.Ş. / I. BASIM

1. Baskı 2024, İstanbul

EDİTÖR Kıvanç Koçak

KAPAK Suat Aysu

KAPAK FOTOĞRAFI Gündüz Vassaf, Levent, 1952

ÖN VE ARKA İÇ KAPAK FOTOĞRAFLARI Erdem Öztop

UYGULAMA Hüsnu Abbas

DÜZELTİ Oben Üçke

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 44871

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul

Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CİLT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,

Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

GÜNDÜZ VASSAF

Çocukluğumla Buluşmalar

Leventnâme

GÜNDÜZ VASSAF liseyi Robert Kolej'de tamamladıktan sonra aldığı futbol bursuyla psikoloji eğitimi gördüğü George Washington Üniversitesi'nden mezun oldu. Gençliğinde ABD'de akıl hastanesi gardiyanlığından TRT'de radyo spikerliğine kadar çeşitli işlerde çalıştı. Hacettepe Üniversitesi'nden psikoloji doktorasını aldıktan sonra, uzun süre Ankara Üniversitesi Mediko-Sosyal Merkezi'nde öğrencilere psikolojik danışmanlık yaptı. Sonradan pişman olacağı, Türkiye'nin ilk zekâ testini geliştirdi. Uzun yıllar bu testlerin bir tür zekâ katliamı olduğuna dikkat çekti. Uluslararası Psikologlar Konseyi yönetim kurulu üyeliğine seçildi, Union of Psychological Science Barış Komitesi kurucu üyesi oldu, American Psychological Association'ın toplumsal psikolojisi bölümünün Avrupa ve Ortadoğu koordinatörlüğünde görev aldı. 12 Eylül askeri darbesinden sonra öğretim üyeliği yaptığı Boğaziçi Üniversitesi'nden istifa etti. Türkiye'de Psikologlar Derneği'nin kurucu üyelerinden olmasının yanı sıra 12 Eylül'e kadar Uluslararası Af Örgütü'nün İstanbul Şubesi başkanlığında, Tüm Öğretim Üyeleri Derneği (TÜMÖD) yönetim kurulunda yer aldı. O tarihten sonra Kassel, Marburg ve Bremen üniversitelerinde öğretim üyesi, Kanada McGill Üniversitesi Center for Developing Area Studies'de "konuk" akademisyen, Amsterdam'da Averroes Stichting'de klinik psikolog, Viyana'da Institute für Höhere Studium ve Avrupa Bilim Vakfı'nda da konuk araştırmacı olarak çalıştı. Kurulduğu günden kapandığı 2016'ya kadar *Radikal* gazetesinde "Uçmaktadere" başlıklı köşe yazılarıyla 20 yıl boyunca yer aldı.

Kitapları: *Zekâ ve Zekâ Testleri Nedir? Ne Değildir?* (Ankara Üniversitesi Mediko Sosyal Merkezi Yayınları, 1977); *Daha Sesimizi Duyurmadık: Avrupa'da Türk İşçi Çocukları* (Belge Yayınları 1983; İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2002); *Cehennem Övgü* (Ayrıntı, 1992; İletişim, 1999); *Cennetin Dibi* (Ayrıntı, 1996; İletişim, 1999); *Annem Belkis* (İletişim, 2000); *40 Yıl Önce 40 Yıl Sonra Amerika-Rusya* (İletişim, 2006; 2. basım *Gençliğimin Kayıp Yılları* adıyla İletişim, 2022); *Türkiye Sen Kimsin?* (İletişim, 2008); *Leventnâme* (Heyamola, 2009; İletişim, 2024); *Kimliğimi Kaybettim Hükümsüzdür* (İletişim, 2010); *Mostari: Bir Köprü Bekçisinin Günlüğü* (YKY, 2013); *Medeniyet, Kültür, Sanat* (İletişim, 2014); *İstanbul'da Kedi* (YKY, 2014; Karakarga, 2017; İletişim, 2024), *Boğaziçi'nde Balık* (YKY, 2015; Karakarga, 2018; İletişim, 2024), *Nâzım* (Aylak Adam, 2015), *Ne Yapabilirim: Geleceğe Kartpostallar* (İletişim, 2016), *Yol Arkadaşım* (Karakarga, 2017), *Sınırsız* (İletişim, 2018), *Ressamın İsyanı* (Everest, 2023).

Hazırlayan: *Özgürleşmenin Sorunları: Mehmet Ali Aybar Sempozyumları* (Tarih Vakfı Yayınları, 2003); *Belkis Halim Vassaf'ın defterinden: Dumezil'in Sosyoloji Dersi Notları* (Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 2009).

Çeviri: *Guantanamo'dan Şiirler* (Der. Marc Falkoff, Bilgin Adalı ile birlikte, YKY, 2008).

*Çalıkuşu 11'e yolu düşmeyen
Mehmet Hikmet'e...*

*düş gücü: is. 1. Şair ve yalancının
ortak sahipleri olduğu bilgi deposu.*

— *Şeytan Sözlüğü,*
Ambrose Bierce, 1881-1911

Gündüz Vassaf, Levent - 1952

SUNUŞ

Levent'teyim.

Evimizin önünde, anılarımı kovalamaya geldim.

Üç tekerlekli bisikletime biniyorum. "Anne, bana bak" yaşımdayım. Bir yere gitme heyecanım yok, bindim ya, yeter. Bisikletin üstünde sonsuzdur beş yaşımdayken beş dakika.

Oturma odasında. Babamın arkadaşları fısıldayarak Menderes'in son dakikalarını anlatıyor. İntihar teşebbüsünden sonra asılmaya götürebilmek için doktorlar ayakta tutacak kadar ilaç dayamışlar. Korkuyla tamışıyorum. Devlet korkusu...

Elâ komşum. Benden üç yaş büyük. Onu parkta kovalıyorum. Romanıyla sokağımıza adını veren Reşat Nuri'nin kızı. Yıllar sonra birlikte yaşadık. Gece yarısı çekinerek yazmaya koyduğumda "Babamın daktilosunun sesi de ninni gibi gelirdi" demişti.

Mafyanın zorlamasıyla satmaya mecbur bırakıldığım evimizin önündeyim. Sokağımızda evlerin hemen hepsi elden geçmiş, Levent mütevazı kimliğinden soyunmuş. Bu ne zenginlik, bu ne şatafat denilen malikaneler... Fotoğraflarını çeksem rüşvet sergisi çıkar.

Bunlardan artık bana ne?

Anı toplayıp anı mı satıyorum?

Levent'teki evimiz benden önceki geçmişimdi. Çatı katında geçen yüzyıldan kalma, henüz İkinci Dünya Savaşı'nı görmemiş, bombalanmamış, işgal edilmemiş şehirlerin seyahat afişleri... Londra, Paris, Berlin... Yeni bir savaşın çıkmayacağına inanıldığı, sömürgeleriyle palazlanmanın mutluluğunda bir Avrupa. Aynı sandıkta annemin ileride okurum diye sakladığı, her biri 12 Mart'taki doğum gününe tekabül eden çocukluğumun *New York Times* gazeteleri.

Psikologlar zihnimizi didik didik edip ruhumuzu soymayı marifet bilirken ilk kimliklerimizin beşiği evimizi kâle almazlar. Adımızdan sonra adresimizin dünyası ilk aitliğimizdir. Nereden nereye geldiğimizi görmek istiyorsak terapi seanslarının labirentlerinde kaybolmak yerine çocukluğumuzun o evine dönmeli.

Cenevre'de katıldığım bir Dünya Sağlık Örgütü toplantısında başkan bize seslenerek sağlığımıza en büyük tehlikenin ne olduğunu sormuştu. Aklımızdan açlık, sıtma, AIDS geçerken "Aile sofrasının dağılması" demesine şaşırmıştık. Oysa, ruh halimizle bedenimizin, birbirimizle ilişkilerimizin en çok kendini belli ettiği yerdir aile sofrası.

Çalıkuşu 11'deki evimizde "Bugün ne öğrendik?" diye sofrada sohbetimizi açar, paradan söz etmez, dünyanın halini şikâyetten uzak tutardık. Yıllar sonra diyalogumuza, dehşet dolu yaşamına rağmen Beyrutlu dostumuz Dominique, "Bugün seni ne mutlu etti?" sorusunu eklemişti.

Leventnâme'yi okurken insandan başka canlılardan söz etmediğimin farkına varacak mısınız?

Yoksa insan yolunu, Tanrı'nın Eski Ahit'te Musa'ya buyurduğu, "Üreyin, çoğalın, yeri doldurun ve onu yönetin; denizlerin balıkları, gökyüzündeki kuşlar ve yeryüzünde hareket eden her canlı üzerinde egemenlik kurun" sözleriyle mi kay-

betti? Egemenlik kurduğumuz gezegenimizde iklim krizine, yapay zekânın bilinmezliğine, savaflara kapımız kapanmış. Üç maymunu oynuyor, günümüzü geçmişte yaşattıkça yaşamı gömüyor, kendimize sığınıp kendimizden kaçıyoruz.

Türümüzün evriminde bizdik, giderek ben olduk. Ancak masallarımızda buluşuyoruz.

Gılgamış'tan bu yana masallarımız değil mi, bizi biz yapan? Hele bir gün uzayda yaşayacak olsak... Onlardan başka yanımıza ne alabiliriz ki?

Masallarımız, anılarımız bize iyi gelir. "Eskiden bu varmış, şu olmuş" lafı başladı mı gırla gider bohçamızdan boşalttıklarımız. Nasıl da coşar, canlanıverir anılarımız.

Anılarımız özgürdür. Anlattıkça süslenir, süslenikçe dil değiştirir. "Yazsaydım edebiyat olurdu" dedirtir. Anılarımızla dansımız yaştan yaşa farklılaşır. Çocuklar gizler, duyguları günlüklerine kilitlidir. Ara yaşlar ihtiraslı, zamanları kıt, yaşam koşuşturmasında anısızdır. Yaşlılardır, son yaklaştıkça anılarıya azıp anısızları besleyen.

Anılar çekirdek çitlemek gibidir, okudukça zamanı yumuşatır.

Benden öte bir bendir.

Leventnâme'ler ne işe yarar?

Kim bilir?

Einstein'ın da bir dönem bulunduğu Princeton Üniversitesi'nde Institute of Advanced Studies'in kurucusu Flexner *İşe Yaramayan Bilgilerin Yararları* kitabında tam da bunu anlatır.

O işe yaramayan şeylerdir ufukumuzu açıp yaşamımızı anlamlandıran.

Belkıs ve Ethem oğlu

GÜNDÜZ VASSAF